

פאר מקדושים

פגונים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת וישב תשפ"ה

יוסף בן שבע עשרה שנה היה וגו' והוא נער. (לו ב)

איתא במדרש (ב"ר פפ"ד) יוסף בן שבע עשרה שנה היה וגו' ואת אמרת והא נער, אלא שהיה עושה מעשה נערות ממשמש בעיניו וכו'.

והמגיד הק' מקאזניץ ז"ל רשם בגליון המדרש שלו, 'מעשה נערות' היינו מעשה הנער מט"ט שמקשט הכלה. 'ממשמש בעיניו' כמ"ש (תענית כד.) כלה שענינה יפות, [והיינו שגם זה שייך לקישוט הכלה].

(שארית ישראל, לובלין תרנ"ה)

וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה. (לו ז)

ושם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר (מ"ב יא ב) וילך רחבעם שכמה. (רש"י)

שמעתי מהמגיד רבי דב בער ממעוזיטש ז"ל שאמר, מיום שנתחלקה מלכות בית דוד, אין לך אדם שיאמר איזה דבר בתורה ועבודה שלא יעמוד נגדו בר פלוגתא להכחיש דבריו, ואפילו אם לא נמצא סמוך לו ואינו בידוע ומכירו, מסתמא הוא מצוי הרחק ממנו ולפעמים מעבר לים, כך שמעתי מפיו הקדוש.

(אור המאיר (קאריץ תקנ"ח) מגילת רות, לרבי זאב וואלף מויטאמיר)

ועתה לכו ונהרגוהו ונשליכהו באחד הבורות. (לו ז)

יש לבאר למה כפלו ונהרגוהו ונשליכהו באחד הבורות, דאם הוא יהא נהרג מה איכפת להם אם הוא מוטל בדרך או לא. ושמעתי בשם מורי רבי גאון גדול ומופלא גאון עזיזו עטרת ראשנו כמהור"ר שמעון אב"ד דק"ק פראג נרו יאיר לעולם שתירץ ואמר, שכתוב בתרגום יונתן בסוף פרשת שופטים (כא. ח) בענין עגלה ערופה, שמיד שהעריפו העגלה יצאו תולעים קטנים, והלכו למקום שהרוצח נמצא שם, ועבדו ביה דינא והורגים לרוצח. ובגמרא סוטה (מד:) איתא, וכן בתרגום יונתן (דברים כא. א) מביא, דאם מצאו את ההרוג במקום טמון אין צריך להביא עגלה ערופה, שנאמר (שם) כי ימצא חלל באדמה ולא במקום מכוסה.

והנה האחים אמרו ועתה לכו ונהרגוהו, וחשבו איך להרוג אותו, ודילמא ימצאוהו בשדה ויביאו עגלה ערופה, ומאותו עגלה יבואו תולעים ויהרגוהו. לפיכך נתחכמו ואמרו ונשליכהו באחד הבורות, במקום טמון שאין מביאין עגלה, ודברי פי חכם חן.

(פלת הרמון (אמסטרדם תי"ט) אופן ל"ה, לרבי בצלאל הדרשן מסלוצק)

ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים, ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף. (לח כד)

וקשה למה הגידו ליהודה שגם היא הרה לזנונים, הלא כיון שזינתה אפילו לא היתה הרה ג"כ דינה בשריפה. ונ"ל שהוא פשוט גמור, כי גודע שתמר היתה פנויה, ומה שדן אותה יהודה בשריפה כי היא היתה זקוקה ליבום והיא בלאו לא תהיה אשת המת חוצה. ואיתא בגמרא איילנות אינה חולצת ואינה מתייבמת ואינה זקוקה ליבום כלל, א"כ לפ"ז מאחר שתמר כבר היו לה שני אנשים ולא ילדה מהם, ויכול להיות שהיא איילנית ואינה זקוקה ליבום כלל, א"כ לא עשתה שום איסור מה שזינתה כי היא פנויה.

אמנם לפי האמת שהיתה הרה לזנונים א"כ איגלעי מלתא למפרע שלא היתה איילנית, ולכן דנוה בשריפה. וזהו שאמר הכתוב זנתה תמר כלתך, ואם תאמר מה בכך דלמא היא איילנית ואינה זקוקה ליבום, לכן אמר הכתוב וגם הנה הרה לזנונים וא"כ אינה איילנית.

(פרת יוסף (אנזבעק תפ"ז) לרבי יוסף יעסל אב"ד וואיין הסמוכה לבריסק)

וימאן ויאמר וגו'. (לט ח)

יש שלשלת על תיבת הן, והנה מאברהם אבינו לא נשתלשל בשלימות שלשלת הקדושה כיון שיצא ממנו ישמעאל, גם מיצחק לא נשתלשל בשלימות כיון שיצא ממנו עשו, ואמנם יעקב שכל זרעו היו צדיקים גמורים ומסתו שלימה ואין בה דופי, אז הותחל להשתלשל שלשלת הקדושה מדור דור עד ביאת גואל צדק.

ואמנם אם ח"ו היה יוסף חוטא לחבק חיק נכריה, אז ח"ו היה סותר שלשלת הקדושה שהותחל להשתלשל. וזה הכוונה בהשלשלת, דבכח זה ימאן יוסף, בזכרו שבאם ח"ו יחטא, יסתור שלשלת הקדושה המשתלשל מיעקב אבינו.

(ליקוטי שושנים (לבוז תרל"ב) להרה"ק רבי משה צבי מסאווראן)

הן אדוני לא ידע אתי מה בבית. (לט ח)

מה שהתחיל דבריו עם תיבת הן, יש לרמז לדבריו רב בפרק ערבי פסחים (ק"ב): נוזה דתורא הן הן, ופירש"י שזה לחש על השור שלא ינגחנו. ולכן יוסף הצדיק בכור שור"ר כשהיה בנסיון דפוטירפוע, אמר לה ה"ן אדוני לא ידע אתי מה בבית, שהוא לחש ליצרו שלא יתגבר עליו וינצל ממנו.

(אהבת ציון (לובלין שצ"ט) לרבי אברהם היילפרין חתן רבי יהודה בן רבי שאול וואהל)

ותתפתהו בבגדו לאמר שכבה עמי. (לט יב)

שמעתי בשם רשכבה"ג רבינו אליהו מוויילנא ז"ע שהקשה, דלכאורה יש להבין מהו לאמר. וביאר הכוונה במש"כ בספרי יראים, שהדיבור הרע שהאדם מוציא מפיו עושה רושם, ונותן כח להסטרוא אחרא שיהיה ליצר הרע שליטה עליו אחר כך, ולכן החמירו חז"ל (שבת לג.) בענשו של דיבור ניבול פה, משום שעל ידי זה יבוא בקלות לעשות עבירה בפועל ממש ח"ו. וזה הכוונה ותתפתהו בבגדו לאמר, היינו שביקשה רק שיאמר בפיו המלים 'שכבה עמי', שעל ידי זה בקלות יבא אחר כך למעשה. אמנם יוסף הצדיק עזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה, ולא הוציא שום דיבור בפיו.

(מצבת משה (ירושלים תר"ע) להמגיד מישרים מוויילישוק)

אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' איתו. (לט כג)

איתא במדרש (ב"ר פו ה) אמר ליה פוטירפוע ליוסף מזוג רותחין והיו רותחין, פושרין והיו פושרין, עד שראה שכינה עומדת על גביו, הדא הוא דכתיב וירא אדוניו כי ה' אתו.

ובמסכת סנהדרין (י"ז:) אמר אב"י דקפיד אמנא זה שד, דלא קפיד אמנא זה כשפים, פי' שניהם צריכין שיהיה בידם איזה כלי, רק החילוק הוא זה מקפיד איזה כלי זה לא מקפיד.

ואמר דודי הגאון המפורסם בעל חכם צבי זצ"ל דזהו כוונת הפסוק, אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו, שאין ביד יוסף כלום, ע"כ מוכח כי ה' אתו, ולכן כל אשר עושה ה' מצליח בידו.

(תקנתא דמשה - שביל הישר (אלקסנדין תקכ"ח) לרבי שמריה אב"ד הלאזמיץ)

הפטרה

על שלושה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו, על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. (עמוס ב)

בתרגום יונתן פירש, דר"ל שמכרו את יוסף הצדיק כדי לקנות נעלים. ושמעתי בשם מוהר"ר חיים תנצ"ה אב"ד דק"ק פוזנא שהשבטים לקחו דייקא נעלים לרגליהם, משום שעל כל דבר עושין ברכה חוץ מעל נעלים, דאין עושין ברכה על מה שהקב"ה מחיה לאדם ע"י מיתת בריה אחרת.

וידוע גבי גניבה האיסור לברך עליו משום בוצע ברך ניאץ ה' (תהלים י. ג.) ולכן שפיר לא היה באפשרותם ליקח באתו ממון אלא נעלים שאין מברכין עליהן*.

(ראשון מקור חיים (פירודא תנ"ג), וכ"כ בזרע ברך (המבורג תמ"ז) פר' בשלח)

*ועיי' בספר מים חיים שני (ירגפורט תס"ג) לרבי חיים סג"ל הורוביץ ז"ל שתמה, דמנא ליה שבשינוי וחליפין הוא ג"כ באיסור בוצע ברך ע"ש. וי"ל הדאיסור של בוצע ברך הוא משום דניאון הוא לברך על דבר שבא לידו באיסור, דעל חפץ כזה אין לברך ולשבח להש"ת. וע"כ הוא בוצע ברך גם אחרי שקנה החפץ בשינוי מקום, וחליפין ושינוי מקום מהני רק לענין קנין החפץ שלא יצטרך להחזירה.

מוהר"ר ברכיה בירך שפירא ז"ל בעל זרע בירך

- י"ט אלול תכ"ז -

מוהר"ר ברכיה בירך שפירא נולד בשנת שס"ט לפ"ק בעיר וינה לרבי יצחק אייזיק, ונתייתם מאביו אחרי שלוש שנים.

כשגדל נהיה תלמיד מובהק של הגה"ק בעל מגלה עמוקות, עד שנהיה לאחד המיוחד שבבית דינו של הגאון רשכבה"ג הרבי ה' העשיל בקראקא.

היה דרשן גדול וגאון אדיר ואיש אלקים ומקובל גדול, וחיבר הספר זרע בירך ראשון ושני עה"ת שהתפרסם מאד בכלל ישראל, (הספר זרע בירך שלישי, היה בן בתו).

בסוף ימיו בשנת תכ"ו נסע מקראקא לארץ הקדושה, אך נפטר באם הדרך בעיר קושטא ביום י"ט אלול תכ"ז לפ"ק ושם מנו"כ. (מלי"א)

